

INSETE

INTELLIGENCE

Η Ελληνική Οικονομία:

Οι επιπτώσεις του Covid-19
και οι προοπτικές ανάπτυξης

Σύνοψη

Ελληνική και
Διεθνής Οικονομία

Τεύχος 4
Φεβρουάριος 2021

INSETE

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΕΤΕ

Συγγραφείς Μελέτης:

Δημήτριος Μαρούλης, Οικονομολόγος
Άρης Ίκκος, Επιστημονικός Διευθυντής ΙΝΣΕΤΕ
Ηλίας Κικίλιας, Γενικός Διευθυντής ΙΝΣΕΤΕ

Ινστιτούτο ΣΕΤΕ

Βουκουρεστίου 32
Αθήνα 10671
210 32444368
www.insete.gr

©INSETE Intelligence – Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με την προϋπόθεση της αναφοράς στην Πηγή

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ANFA	Agreement on Net Financial Assets: Είναι μια συμφωνία μεταξύ των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών (Εθ.Κ.Τ) και της ΕΚΤ που θέτει όρια για τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία άλλων Εθ.Κ.Τ της Ζώνης του Ευρώ που μπορούν να διακρατούν οι Εθ.Κ.Τ.
CET1	Common Equity Tier 1 (Είναι δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών)
ESM	European Stability Mechanism (Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας)
IMF	International Monetary Fund (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο – ΔΝΤ)
REER	Real Effective Exchange Rate (Σταθμισμένη Πραγματική Συναλλαγματική Ισοτιμία)
SMP	Securities Market Program (Πρόγραμμα Αγοράς Τίτλων της ΕΚΤ)
TFP	Total Factor Productivity (Παραγωγικότητα του Συνόλου των Συντελεστών Παραγωγής)
ULC	Unit Labour Cost (Κόστος Εργασίας ανά Μονάδα Προϊόντος)
ΑΔΕ	Ακαθάριστο Διαθέσιμο Εισόδημα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Α&Υ	Αγαθά και Υπηρεσίες
ΓΔΤΧΑ	Γενικός Δείκτης Τιμών Χρηματιστηρίου Αθηνών
ΓΚ	Γενική Κυβέρνηση
Δ.Οι.Κ.	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος
ΔΚΕ	Δείκτης Κύκλου Εργασιών
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΤΚ	Δείκτης Τιμών Καταναλωτή
ΕΓΕΔ	Έντοκα Γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου
ΕΓΚ	Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΕΕΠ	Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού
ΕΚΟ	Ελληνικά Κρατικά Ομόλογα
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΟΠ	Έρευνα Οικογενειακού Προϋπολογισμού
ΕΣΚΑ	Ελληνικό Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΕΤΔ / ΕΤΖ	Εγχώρια Τελική Δαπάνη / Ζήτηση
ΕΤΕπ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΖτΕ	Ζώνη του Ευρώ
ΚΚ	Κεντρική Κυβέρνηση
ΜΕΑ	Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα
ΜΕΔ	Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια
ΜΕΡΜ	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής
ΜΠΔΣ	Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής
ΞΑΕ	Ξένες Άμεσες Επενδύσεις
π.μ.	ποσοστιαίες μονάδες
Π201Χ	Προϋπολογισμός Γενικής Κυβέρνησης έτους 201Χ
ΠΔΓΚ	Πρωτογενείς Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης
ΠΔΠ&ΔΜ	Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Προσαρμογής και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων

ΠΕΓΚ	Πρωτογενές Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης
ΠΙΓΚ	Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης
ΠΚ	Πάγιο Κεφάλαιο
ΠΠΓΚ	Πρωτογενές Πλεόνασμα Γενικής Κυβέρνησης
ΠΣ	Πρόγραμμα Σταθερότητας
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΤΠ	Τακτικός Προϋπολογισμός

ΣΥΝΟΨΗ

Η Ελληνική Οικονομία: Ανάκαμψη & ανάπτυξη στην περίοδο 2014-2019, ύφεση λόγω του Covid-19 το 2020 και προοπτικές ανάπτυξης στην περίοδο 2021-2023

Η ανάκαμψη και ανάπτυξη στην περίοδο 2014-2019

Η Ελληνική οικονομία εισήλθε σε πορεία ανάκαμψης από το 2014 και σε πορεία ανάπτυξης από το 2017. Η αναπτυξιακή πορεία διήρκεσε έως και το 2019, για να διακοπεί απότομα το 2020 από τον Covid-19. Αναμένεται, ωστόσο, να επανέλθει και να συνεχιστεί με ενισχυμένη δυναμική από το 2021 και ιδιαίτερα στην περίοδο 2022-2023.

Η πορεία ανάκαμψης και ανάπτυξης της οικονομίας στην περίοδο 2014-2019, περιορίστηκε και προσδιορίστηκε: (1) από την εκτροπή της οικονομικής πολιτικής στην περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2015 και την υποχρέωση της χώρας για εφαρμογή του 3^{ου} Μνημονίου, (2) από την άκρως αντιοικονομική - αντιαναπτυξιακή πολιτική, με την οποία επιβλήθηκε η εφαρμογή και αυτού του Μνημονίου από τους Θεσμούς και ιδιαίτερα από το ΔΝΤ και (3) από την εφαρμογή στην περίοδο Αυγούστου 2015 - Ιουνίου 2018 μιας εξαιρετικά αποφασιστικής πολιτικής δημοσιονομικής προσαρμογής, με συνέχιση και ολοκλήρωση σε μεγάλο βαθμό των δραστικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που υλοποιούνταν από το 2010. Η πολιτική και οι μεταρρυθμίσεις αυτές οδήγησαν στην επίτευξη Πρωτογενών Πλεονασμάτων στη Γενική Κυβέρνηση (ΠΠΓΚ) σημαντικά υψηλότερων των απαιτούμενων από το 3^ο Μνημόνιο.

Ειδικότερα, οι προωθημένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που νομοθετήθηκαν και εγκαθιδρύθηκαν στη χώρα κυρίως στην περίοδο 2010-2016, αλλά που διορθώθηκαν και συμπληρώθηκαν όπου ήταν αναγκαίο, στην περίοδο 2016-2018, οδήγησαν στην εκ βάθρων αναδιάρθρωση, στη μεγάλη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και στη δυναμική ανάκαμψη και ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας, που πράγματι σημειώθηκε, παρά τα εμπόδια, στην περίοδο 2014-2019.

Σύμφωνα με τις νέες δραστικά αναθεωρημένες εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ και σε σταθερές τιμές (2015=100), που ανακοινώθηκαν την 16^η Οκτωβρίου 2020, το ΑΕΠ της Ελλάδος αυξήθηκε με ΜΕΡΜ 0,74% την περίοδο 2014-2019 (από 0,90% πριν την αναθεώρηση) και, ειδικότερα, κατά -0,41% (από -0,44% πριν την αναθεώρηση) το 2015, -0,49% (από -0,19%) το 2016, 1,28% (από 1,51%) το 2017 1,56% (από 1,93%) το 2018 και κατά 1,86% (από 1,87%) το 2019.

Η αύξηση αυτή του ΑΕΠ θεωρήθηκε και ήταν πολύ χαμηλότερη του αναμενομένου. Στη συνέχεια, αναλύονται οι βασικοί παράγοντες που οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα. Ειδικότερα διακρίνονται οι αντικειμενικοί παράγοντες λειτουργίας της Ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 2014-2019 (που είναι οι ίδιοι πριν και μετά την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020), και οι παράγοντες που αναφέρονται σε προβλήματα εκτίμησης-μέτρησης των εξελίξεων στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ, τα οποία οδηγούν σε σημαντική υποεκτίμηση της αύξησης του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 και σε μεγάλη υπερεκτίμηση της μείωσής του το 2020.

Σημειώνεται ότι τα προβλήματα εκτίμησης-μέτρησης των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ διογκώθηκαν σημαντικά με την τελευταία εκτίμηση του ΑΕΠ, αντί του αναμενόμενου περιορισμού τους. Αυτό συνέβη παρά το ότι η εκτίμηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020 διόρθωσε σε κάποιο βαθμό την μεγάλη υποεκτίμηση με τα προηγούμενα στοιχεία του ρυθμού αύξησης της Μετρούμενης Ιδιωτικής Κατανάλωσης (ΜΙΚ) και των επενδύσεων σε αποθέματα.

Στην Παρούσα Έκθεση αναλύονται οι εξελίξεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019, με βάση τα στοιχεία μετά την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020. Σε ειδικό κεφάλαιο αναλύονται οι διαφορές στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ που προέκυψαν από αυτή την αναθεώρηση, καθώς και οι αρνητικές επιπτώσεις της αναθεώρησης στον βαθμό συμβατότητας των εξελίξεων σε αυτές τις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019. Ειδικότερα:

Οι γενικοί - αντικειμενικοί παράγοντες που συνέβαλαν στη χαμηλή αύξηση του ΑΕΠ της Ελλάδος στην περίοδο 2014-2019

Οι γενικοί – αντικειμενικοί παράγοντες που συνέβαλαν στη χαμηλή αύξηση του ΑΕΠ της Ελλάδος στην περίοδο 2014-2019 ήταν οι ακόλουθοι:

1. Η ανατροπή των σημαντικών προοπτικών ανάπτυξης και δυναμικής ανάκαμψης της Ελληνικής οικονομίας που είχαν εγκαθιδρυθεί το 2014 (όπου το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,70%), από την εξαιρετικά επώδυνη για τη χώρα εκτροπή της οικονομικής πολιτικής στο 1^ο 7μηνο 2015. Η εκτροπή αυτή οδήγησε αναπόφευκτα στο κλείσιμο των Τραπεζών και στην επιβολή των capital controls τον Ιούλιο 2015. Ως αποτέλεσμα, η χώρα υποχρεώθηκε στην υπογραφή του 3^{ου} Μνημονίου τον Ιούλιο 2015 και τελικά στην ολοκλήρωση και της εξαιρετικά επώδυνης πολιτικής της προσαρμογής τον Σεπτέμβριο 2015. Ωστόσο, η προσπάθεια για επαναφορά της χώρας σε πορεία αυτοδύναμης ανάκαμψης και ανάπτυξης, ήταν πλέον πολύ δύσκολη, κυρίως λόγω: (i) της μεγάλης μείωσης της αξιοπιστίας της εγχώριας οικονομικής πολιτικής μετά την «εκτροπή» της το 1^ο 7μηνο 2015, (ii) της μη εποικοδομητικής - και πάλι - διαχείρισης της εφαρμογής του 3^{ου} Μνημονίου από τους Θεσμούς και ιδιαίτερα δε από το ΔΝΤ, που οδήγησε σε εξαιρετικά οδυνηρές καθυστερήσεις της 1^{ης} και 2^{ης} Αξιολόγησης, και (iii) της υπερ-φορολόγησης και της διόγκωσης της παράλληλης οικονομίας της χώρας στην περίοδο 2014-2019, εις βάρος της επίσημης οικονομίας και του μετρούμενου ΑΕΠ.

Έτσι, αντί της δυναμικής ανάκαμψης της Ελληνικής οικονομίας μετά το 2014, που αναμενόταν έως τον Οκτώβριο του 2014, σημειώθηκε μείωση του ΑΕΠ κατά -0,41% το 2015 και κατά -0,49% και το 2016 (Διάγραμμα 1.2.)¹.

¹ Η εξέλιξη αυτή του ΑΕΠ το 2015 και το 2016 ήταν ασφαλώς σημαντικά υποδεέστερη από τις εξαιρετικά ευνοϊκές εκτιμήσεις - προοπτικές για την αύξησή του κατά 2,9% το 2015 και 3,6% το 2016, που ήταν ευρέως αποδεκτές έως τον Οκτώβριο του 2014. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, ήταν πολύ καλύτερη από τις προβλέψεις του 3^{ου} Μνημονίου για σημαντική μείωση του ΑΕΠ κατά -2,3% το 2015 και κατά -1,3% το 2016. Μάλιστα, η ανακεφαλαιοποίηση των Τραπεζών τον Νοέμβριο 2015 έγινε με βάση εκτιμήσεις των Θεσμών (Δυσμενές Σενάριο) για μείωση του ΑΕΠ κατά -3,3% το 2015, -3,9% το 2016 και με αύξησή του κατά 0,3% το 2017.

2. Η πολύ χαμηλότερη του αναμενομένου αύξηση των επενδύσεων ΠΚ στην περίοδο 2014-2019, ιδιαίτερα δε με βάση τις μετρήσεις - εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ μετά την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020, με την οποία μειώθηκαν δραστικά τόσο το ύψος, όσο και ο ΜΕΡΜ των επενδύσεων ΠΚ στην περίοδο 2014-2019 (Πίνακας 1.7.). Σημειώνεται ιδιαίτερα η μη αναμενόμενη μεγάλη μείωση των επενδύσεων ΠΚ με τα αναθεωρημένα στοιχεία κατά -6,6% το 2018 και κατά -4,6% το 2019, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση τους το 2019 σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα από το 2013.

Αυτή η καθοδική πορεία των επενδύσεων ΠΚ στην περίοδο 2014-2019 οφείλεται αποκλειστικά στη μεγάλη μείωση των επενδύσεων ΠΚ των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ). Οι τελευταίες, μειώθηκαν κατά -29,3% (ή κατά €2,4 δισ.) το 2018 και στη συνέχεια κατά -25,1% (ή κατά -1,45 δισ.) το 2019, και ήταν μειωμένες το 2019 κατά -1,84 δισ. € έναντι του 2013. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.2. στο Κεφάλαιο 2., οι επιχειρηματικές επενδύσεις εκτός των επενδύσεων ΠΚ της ΓΚ και των επενδύσεων σε κατοικίες, αυξήθηκαν με ΜΕΡΜ 5,3% στην περίοδο 2013-2019, παρά τη μεγάλη μείωση των επενδύσεων της ΓΚ που καθλώνει, αναπόφευκτα, και τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Οι παράγοντες μέτρησης των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ που συμβάλουν στη σημαντική υποεκτίμηση της αύξησης του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 και ιδιαίτερα στην περίοδο 2017-2019

Οι παράγοντες μέτρησης των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ που συμβάλουν στη σημαντική υποεκτίμηση της αύξησης του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 και ιδιαίτερα στην περίοδο 2017-2019 (Πίνακας 1.1.):

3. Παρά την σημαντική αρνητική επίπτωση των ανωτέρω παραγόντων, η αύξηση του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 με ΜΕΡΜ 0,74% (από 0,9% πριν την αναθεώρηση) και ιδιαίτερα στην περίοδο 2017-2019 με ΜΕΡΜ 1,57% (από 1,77%), θα ήταν πολύ υψηλότερη αν η εκτίμηση της ΕΛΣΤΑΤ για την εκρηκτική αύξηση των εισαγωγών Α&Υ με ΜΕΡΜ 5,82% (από 3,63% πριν την αναθεώρηση) στην περίοδο 2014-2019 και με ΜΕΡΜ 6,08% (από 4,56%) στην περίοδο 2017-2019 δεν συνοδευόταν από σημαντική υποεκτίμηση: (i) του ρυθμού αύξησης της μετρούμενης ιδιωτικής κατανάλωσης (ΜΙΚ) με ΜΕΡΜ 0,86% (από 0,53% πριν την αναθεώρηση) στην περίοδο 2014-2019 και με ΜΕΡΜ 2,02% (από 0,92%) στην περίοδο 2017-2019 και (ii) των επενδύσεων σε αποθέματα, παρά την δραστικά αυξητική αναπροσαρμογή τους με την αναθεώρηση, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.7. και (iii) του ρυθμού αύξησης των επενδύσεων ΠΚ, ιδιαίτερα μετά την αναθεώρηση, με ΜΕΡΜ -0,76% (από 0,13% πριν την αναθεώρηση), όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.7.

Τα ανωτέρω, δεδομένης και της μείωσης επίσης της κατανάλωσης της ΓΚ με ΜΕΡΜ -0,41% (από -0,23% πριν την αναθεώρηση στην περίοδο 2014-2019), είχαν ως συνέπεια τα ακόλουθα:

1. Τη σημαντική υποεκτίμηση του ρυθμού αύξησης της εγχώριας τελικής δαπάνης (ΕΤΔ) στην οικονομία (δηλαδή του αθροίσματος της δημόσιας και ιδιωτικής

κατανάλωσης, των επενδύσεων σε πάγια και αποθέματα και των στατιστικών διαφορών), που περιορίστηκε σε ΜΕΡΜ 0,77% (από 0,59%) στην περίοδο 2014-2019 και 1,16% (από 1,14%) στην περίοδο 2017-2019. Ο ελάχιστος αυτός ρυθμός αύξησης της ΕΤΔ είναι, προφανώς, ολοκληρωτικά ασύμβατος με την πολύ μεγάλη αύξηση των εισαγωγών Α&Υ με ΜΕΡΜ 5,82% (από 3,63%) στην περίοδο 2014-2019 και με ΜΕΡΜ 6,08% (από 4,56%) στην περίοδο 2017-2019.

2. Την υπερδιόγκωση του λόγου της αύξησης των εισαγωγών Α&Υ (ΔΜ) ως προς την αύξηση του αθροίσματος της ΕΤΔ στην οικονομία συν τις εξαγωγές Α&Υ $\{\Delta(ΕΤΔ+Χ)\}$, δηλαδή του λόγου $\{\DeltaΜ/Δ(ΕΤΔ+Χ)\}^2$, στο 72% (από 56,7% πριν την αναθεώρηση) στην περίοδο 2014-2019, παρά τη σημαντική μείωσή του στο 37,9% (από 31,9%) το 2019 (λόγω της εξωπραγματικά υψηλής βάσης του το 2018). Αυτό σημαίνει ότι για να αυξηθεί το Ελληνικό ΑΕΠ κατά € 7,99 δισ. το 2019 έναντι του 2013, χρειάστηκε να αυξηθούν οι εισαγωγές Α&Υ κατά € 20,51 δισ. Και αυτό σε μια περίοδο όπου στην Ελλάδα εφαρμοζόταν μια πολιτική δραστικής δημοσιονομικής προσαρμογής με πολύ υψηλά ΠΠΓΚ και στην οποία σημειώθηκε μια εξαιρετικά σημαντική βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας (όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.2. και στο Διάγραμμα 5.1.). Η μακροοικονομική εικόνα περιπλέκεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι αυτό συνέβη παράλληλα με την αύξηση των εξαγωγών Α&Υ την περίοδο 2014-2019 η οποία στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση των εξαγωγών μεταλλευμάτων, αγροτικών προϊόντων και στον τουρισμό, που χαρακτηρίζονται από εξαιρετικά χαμηλή περιεκτικότητα σε εισαγωγές (import content).

Η αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020 επιδείνωσε σημαντικά την ασυμβατότητα των εξελίξεων στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 και ιδιαίτερα στην περίοδο 2017-2019.

Το ΙΝΣΕΤΕ στις προηγούμενες Εκθέσεις του για την Ελληνική οικονομία, αλλά και στην Παρούσα Έκθεση με βάση την ανάλυση των στοιχείων του ΑΕΠ πριν την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020 (βλέπε τον Πίνακα 1.4.), είχε τονίσει με έμφαση, ότι, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του, η αύξηση του ΑΕΠ με ΜΕΡΜ 0,9% στην περίοδο 2014-2019 ήταν σημαντικά υποεκτιμημένη λόγω της σημαντικής υποεκτίμησης: (1) του ρυθμού αύξησης της Μετρούμενης Ιδιωτικής Κατανάλωσης (ΜΙΚ) και (2) των Επενδύσεων σε αποθέματα (δηλαδή της μεταβολής των αποθεμάτων).

Πράγματι, με την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020 και οι δύο αυτές σημαντικές συνιστώσες του ΑΕΠ εκτιμώνται σημαντικά αναβαθμισμένες, τουλάχιστον όσον αφορά την εξέλιξή τους στην περίοδο 2014-2019:

Η ΜΙΚ παρουσιάζεται τώρα να έχει αυξηθεί με ΜΕΡΜ 0,86% την περίοδο 2014-2019 αντί του 0,53% που ήταν η προηγούμενη της εκτίμηση (Πίνακας 1.5. στο Κεφάλαιο 1). Έτσι, η αύξηση της ΜΙΚ το 2019 έναντι του 2013 ήταν υψηλότερη κατά € 2,48 δισ. με

² Η συνολική ζήτηση στην οικονομία αποτελείται από την Εγχώρια Τελική Δαπάνη (ΕΤΔ) συν τις εξαγωγές Α&Υ (Χ). Αυτή η ζήτηση «ικανοποιείται» είτε από την συνολική εγχώρια προστιθέμενη αξία (δηλαδή το ΑΕΠ = κατανάλωση + επενδύσεις παγίων + μεταβολή αποθεμάτων) είτε από εισαγωγές (Μ), δηλαδή $ΕΤΔ + Χ = ΑΕΠ + Μ$. Επομένως, ο λόγος $\{\DeltaΜ/Δ(ΕΤΔ+Χ)\}$ δείχνει το ποσοστό της μεταβολής της συνολικής ζήτησης στην οικονομία $\Delta(ΕΤΔ+Χ)$ που ικανοποιείται από μεταβολή στις εισαγωγές Α&Υ (ΔΜ).

τη νέα εκτίμηση³. Η διόρθωση αυτή όσον αφορά τη μέτρηση του ρυθμού αύξησης της ΜΙΚ στην περίοδο 2014-2019, και ιδιαίτερα στην περίοδο 2017-2019, ήταν σημαντική, αλλά προφανώς ελάχιστη - σε σχέση με την αναγκαία διόρθωση που θα καθιστούσε το ρυθμό αύξησης της ΜΙΚ συμβατό με το δυναμικό ρυθμό αύξησης των εισαγωγών Α&Υ.

Οι επενδύσεις σε αποθέματα παρουσιάζονται επίσης σημαντικά αυξημένες. Έτσι, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.7, στην περίοδο 2014-2019 τα αποθέματα εκτιμώνται τώρα να είναι αυξημένα κατά € 15,75 δισ. σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία, ενώ με τα προηγούμενα στοιχεία παρουσιάζονταν δραστικά μειωμένα στην ίδια περίοδο κατά -2,92 δισ. € σε σταθερές τιμές 2015⁴. Δεν χρειάζεται να τονιστεί ιδιαίτερα η κρίσιμη σημασία της διαφοράς αυτής των +18,67 δισ. € (περίπου € 3,0 δισ. ετησίως). Ωστόσο, παρά την πολύ μεγάλη διόρθωση, η υποεκτίμηση των επενδύσεων σε αποθέματα συνεχίζει να είναι εμφανής, με βάση την τεράστια αύξηση των εισαγωγών Α&Υ και της εγχώριας παραγωγής στην περίοδο 2014-2019.

Με τις ανωτέρω εκτιμήσεις για την αύξηση της ΜΙΚ και των επενδύσεων σε αποθέματα στην περίοδο 2014-2019 και με δεδομένο το ρυθμό αύξησης των εξαγωγών και των εισαγωγών Α&Υ, όπως είχαν μετρηθεί πριν την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020, ο ΜΕΡΜ του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 θα υπερέβαινε το 1,15% (αντί του 0,9% που είχε εκτιμηθεί με τα στοιχεία πριν την αναθεώρηση της 16/10/2010).

Ωστόσο, η αναθεώρηση αποκάλυψε και μετρήσεις που προκαλούν σημαντικά ερωτήματα ακόμη και σχετικά με βασικά στοιχεία του ΑΕΠ που μετρούνται με πραγματικά στοιχεία και όχι με στατιστικές εκτιμήσεις. Σχετικά, σημειώνεται ότι, με βάση τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη της συνολικής ζήτησης στην οικονομία (ΕΤΔ+Χ) και της μεταβολής της Δ(ΕΤΔ+Χ))⁵ στην περίοδο 2014-2020, θα μπορούσε να υποτεθεί ότι αν τα στοιχεία για την αύξηση των εισαγωγών Α&Υ επρόκειτο να αναθεωρηθούν, αυτό θα ήταν μάλλον σε πτωτική κατεύθυνση.

Το ενδιαφέρον, επομένως, ήταν ότι στην αναθεώρηση του ΑΕΠ την 16^{ης} Οκτωβρίου 2020, οι εισαγωγές Α&Υ εκτιμήθηκαν να είναι αυξημένες με ΜΕΡΜ +5,82%, πολύ υψηλότερο από το ήδη πολύ υψηλό (σε σχέση με την αύξηση της ΕΤΔ και του Δ(ΕΤΔ+Χ)) 3,63%. Έτσι, σύμφωνα με την αναθεώρηση, η αύξηση των εισαγωγών Α&Υ το 2019 έναντι του 2013 μετρήθηκε τώρα να είναι στα € 20,51 δισ., κατά € 7,18 δισ. υψηλότερη από ότι ήταν η μέτρηση πριν την αναθεώρηση. Αυτή η εξέλιξη «επισκίασε» την αύξηση των εξαγωγών Α&Υ με ΜΕΡΜ 5,83% (από 4,82%) και την αύξηση της ΕΤΔ στην οικονομία με ΜΕΡΜ 0,77% (από 0,59%). Είναι χαρακτηριστικό

³ Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.5. η ΜΙΚ (σε σταθερές τιμές 2015) ήταν το 2019 μόνο κατά € 912 εκατ. υψηλότερη με την εκτίμηση μετά την αναθεώρηση, από ότι ήταν με την εκτίμηση πριν την αναθεώρηση. Αυτό συνέβη, διότι η ΕΛΣΤΑΤ εκτίμησε το 2020 ότι η ΜΙΚ ήταν χαμηλότερη από ότι είχε εκτιμηθεί έως τώρα κατά -3,1 δισ. € το 2010 και κατά -1,57 δισ. € το 2013.

⁴ Είναι πολύ πιθανό ότι ένα μικρό μέρος αυτής της πολύ μεγάλης διαφοράς οφείλεται στη μείωση της αύξησης των επενδύσεων ΠΚ το 2019 έναντι του 2013 κατά -1,04 δις €. (Πίνακας 1.8.) Κάποιες επενδύσεις ΠΚ μετατράπηκαν σε επενδύσεις σε αποθέματα.

⁵ Η συνολική ζήτηση στην οικονομία απαρτίζεται από την Εγχώρια Τελική Δαπάνη (ΕΤΔ) συν τις εξαγωγές Α&Υ (Χ).

ότι το έλλειμμα του Εξωτερικού Ισοζυγίου Α&Υ (ΕΙΑ&Υ, αυτό που ονομάζουμε καθαρές εξαγωγές) που ήταν μειωμένο κατά € 3,42 δισ. με την προηγούμενη εκτίμηση, μετά την αναθεώρηση της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020 παρουσιάζεται αυξημένο κατά -0,31 δισ. €. Με αυτό τον τρόπο αφαιρέθηκαν από το ΑΕΠ του 2019, λόγω της μείωσης των καθαρών εξαγωγών, καθαρά -3,72 δισ. €.

Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν στην μείωση του ΜΕΡΜ του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 στο 0,74%, από το 0,9%, παρά την σημαντική αναβάθμιση των εκτιμήσεων για την αύξηση της ΜΙΚ και των επενδύσεων σε αποθέματα, όπως προαναφέρθηκε.

Συνολικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το τελικό αποτέλεσμα της αναθεώρησης του ΑΕΠ της 16^{ης} Οκτωβρίου 2020 ήταν η μεγάλη επιδείνωση της ασυμβατότητας που ήδη χαρακτήριζε τις εκτιμώμενες εξελίξεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ σε ολόκληρη την περίοδο 2014-2019. Με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία ο λόγος $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)\}$ ⁶ διογκώθηκε περαιτέρω στο 72% (από το ήδη πολύ υψηλό 56,7%), με αποτέλεσμα η υποεκτίμηση του ΜΕΡΜ του ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 να αυξηθεί σημαντικά, αντί της αναμενόμενης μείωσής της.

Δεδομένου ότι οι εισαγωγές και οι εξαγωγές Α&Υ είναι πραγματικά στοιχεία, η αύξησή τους, με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία, με ΜΕΡΜ 5,82% και 5,83% αντίστοιχα στην περίοδο 2014-2019 θα πρέπει να θεωρείται ως δεδομένη. Από την άλλη πλευρά δεν μπορεί επίσης να αμφισβητηθεί το ότι η αύξηση της πραγματικής ΕΤΔ στην οικονομία και του πραγματικού ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019, ήταν αυτή που προσδιορίζεται από την αύξηση των εισαγωγών και των εξαγωγών Α&Υ, με τον πραγματικό λόγο $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)=\chi\}$ γύρω στο 40%-52%. Αν για παράδειγμα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.3., ο λόγος αυτός ήταν στο πιο αποδεκτό 50% στην περίοδο 2014-2019 τότε ο ΜΕΡΜ του ΑΕΠ στην περίοδο θα ήταν στο 1,86%, αντί για το 0,74% που προκύπτει από την αναθεώρηση με τον λόγο $\chi=72\%$.

Η ύφεση λόγω Covid-19 το 2020 και η αναμενόμενη ανάκαμψη και ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 2021-2023

Η μείωση του Ελληνικού ΑΕΠ κατά -9,22% στο 9μηνο 2020 (3^ο 3μηνο 2020: -9,59%), και η εκτιμώμενη μείωση του κατά -4,35% ως -5,5% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά -8,0% ως -8,5% το 2020.

Ο απόλυτος παράγοντας που συμβάλλει στην πρωτοφανή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις χώρες του κόσμου και στην Ελλάδα το 2020, μετά την 20^η Φεβρουαρίου 2020, ήταν η ταχεία εξάπλωση της πανδημίας του Covid-19.

Η ταχεία εξάπλωση του Covid-19 στην Ευρώπη, στις ΗΠΑ και στο κόσμο τον Φεβρουάριο - Μάιο 2020 οδήγησε στην επιβολή των πρωτοφανών lockdown και σε ουσιαστική καθήλωση της λειτουργίας των οικονομιών στο 2μηνο Μαρτίου-Απριλίου 2020 που άρχισαν να αίρονται από τον Μάιο 2020, με αποκατάσταση ενός επιπέδου λειτουργίας των οικονομιών από τον Ιούλιο του 2020. Αυτό είχε ως συνέπεια την πρωτοφανή μείωση του ΑΕΠ σε ετήσια βάση σε όλες τις χώρες του κόσμου στο 1^ο

⁶ Βλ. σημείωση 2 παραπάνω.

6μηνο 2020, αλλά την εντυπωσιακή ανάκαμψή του σε 3μηνιαία βάση και τη σχετικά μικρή μείωσή του σε ετήσια βάση στο 3^ο 3μηνο 2020.

Στην Ελλάδα, παρά την επιτυχία της στον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού έως τον Αύγουστο του 2020, το αυστηρό lockdown που εφαρμόστηκε στο 2μηνο Μαρτίου-Απριλίου, παρά την σταδιακή άρση του στο 2μηνο Μαΐου - Ιουνίου 2020, σημειώθηκε μεγάλη μείωση του ΑΕΠ στο 2^ο 3μηνο 2020 (-15,8%) και σημαντική μείωση του στο 3^ο 3μηνο 2020 (-9,59%), με την μείωση του ΑΕΠ στο 9μηνο 2020 να διαμορφώνεται στο -9,22%. Η μείωση αυτή οφείλεται ασφαλώς στη μεγάλη μείωση των εξαγωγών Α&Υ (λόγω της μείωσης των εσόδων από τον εισερχόμενο τουρισμό και τις διεθνείς μεταφορές), αλλά κυρίως οφείλεται στο ότι η απολύτως αναμενόμενη σημαντική μείωση των εξαγωγών Α&Υ (κατά -25,1%) συνοδεύτηκε από την ελάχιστη μείωση των εισαγωγών Α&Υ (-6,2%) από το πολύ υψηλό επίπεδό τους στο 9μηνο 2019. Έτσι, ο λόγος $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)\}$, που η ΕΛΣΤΑΤ τον εκτιμούσε στο 72% στην περίοδο 2014-2019, μειώθηκε στο 20,47% στο 9μηνο 2020.

Η εξάπλωση του Covid-19 παγκοσμίως και στην Ελλάδα έλαβε μεγάλες διαστάσεις από τα τέλη Οκτωβρίου 2020, οδηγώντας στην επιβολή νέων lockdown τον Νοέμβριο - Δεκέμβριο 2020. Αυτό το νέο lockdown στην Ελλάδα εκτιμάται ότι επηρέασε αρνητικά το ΑΕΠ του 4^{ου} 3μήνου 2020. Αυτό ωστόσο, αντισταθμίζεται σε σημαντικό βαθμό από τα ακόλουθα:

(α) Από την πολύ καλύτερη του αναμενομένου εξέλιξη της Εγχώριας Τελικής Δαπάνης (ΕΤΔ) στην οικονομία στο 9μηνο 2020 (-1,69%) και κυρίως στο 3^ο 3μηνο (+5,7%) και από την εκτίμηση για συγκράτηση της μείωσής της στο -3,3% στο 4^ο 3μηνο, παρά το lockdown τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο. Αυτή η εκτίμηση προκύπτει από την στήριξη των εισοδημάτων των νοικοκυριών και της λειτουργίας και της ρευστότητας των επιχειρήσεων με το Δημοσιονομικό Πακέτο των € 14,6 δισ. το 2020 (άνω των € 5,0 δισ. στο 4^ο 3μηνο 2020) και με τις νέες παροχές στους συνταξιούχους ύψους € 1,4 δισ. που επιδικάστηκαν από το ΣτΕ. Ήδη αυτές οι ενισχύσεις έχουν συμβάλει: (i) στη μεγάλη αύξηση των τραπεζικών καταθέσεων κατά 8,2% (ή κατά € 9,61 δισ.) σε ετήσια βάση το Δεκ.2020, (ii) στην ελάχιστη πτώση του Γενικού Δείκτη Όγκου των Λιανικών Πωλήσεων (ΓΔΟΠΚΛΕ) κατά -1,17% στο 2μηνο Οκτ.-Νοεμ. 2020 (Νοέμ.2020: -6,9%) και (iii) στην αύξηση της παραγωγής της Μεταποιητικής Βιομηχανίας κατά 1,9% στο 2μηνο Οκτ.-Νοεμ. 2020 (Νοέμβριος 2020: +6,8%).

(β) Από το δεδομένο ότι στο 2μηνο Οκτ.-Νοεμ. 2020 η πτώση των εξαγωγών και των εισαγωγών Α&Υ σε σταθερές τιμές εκτιμάται στο -13,2% (αγαθά: +10,6%) και στο -11,6% (αγαθά: -3,6%) αντίστοιχα. Έτσι, η αρνητική επίπτωση των καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ δεν θα υπερβεί τις -1.0 π.μ. στο 4^ο 3μηνο 2020, από -14,6 π.μ. στο 3^ο 3μηνο 2020.

Συνολικά, ο πιο σημαντικός παράγοντας που προσδιορίζει την εκτιμώμενη μείωση του ελληνικού ΑΕΠ κατά -8,0% ως -8,5% το 2020⁷, είναι η προβλεπόμενη μείωση του λόγου $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)=\chi\}$ στο 24,32% το 2020/2019 (9μηνο 2020/9μηνο 2019: 20,47%), από 72,0% στην περίοδο 2014-2019. Δηλαδή, ενώ η αύξηση του ΑΕΠ κατά € 28 στην περίοδο 2014-2019 προκαλούσε αύξηση των εισαγωγών Α&Υ κατά € 72, η εκτιμώμενη μείωση του ΑΕΠ κατά € 75,7 το 2020 εκτιμάται ότι θα προκαλέσει μείωση

⁷ Με βάση τα μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε σταθερές τιμές.

των εισαγωγών Α&Υ μόνο κατά € 24,3. Η τεράστια αυτή μείωση του λόγου χ το 2020 είναι, προφανώς, σημαντικά υπερεκτιμημένη και η συμβολή της στην μεγάλη μείωση του ΑΕΠ το 2020 είναι αναμφισβήτητη. Ειδικότερα:

Η μείωση του ΑΕΠ στο 9μηνο 2020 (-9,22%): Η ΕΛΣΤΑΤ εκτίμησε την μείωση του ΑΕΠ στο -9,22% στο 9μηνο 2020, με μείωση του ΑΕΠ στο 1^ο 3μηνο 2020 στο -1,5% (από 1,0%) και στο 2^ο 3μηνο 2020 στο -15,8% (από -15,3%) και με μικρότερη του αναμενομένου μείωση του κατά -9,59% στο 3^ο 3μηνο 2020. Η μείωση αυτή του ΑΕΠ στο 9μηνο 2020 προσδιορίστηκε και πάλι από την ελάχιστη μείωση των εισαγωγών Α&Υ κατά -6,2% (ή κατά -3,27 δισ. €) σε σύγκριση με την μείωση του αθροίσματος (ΕΤΔ+Χ) κατά -8,37% (ή κατά -15,97 δισ. €).

Η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται την μείωση του ποσοστού $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)\}$ στο 20,47% στο 9μηνο 2020/9μήνου 2019 και στο 338,3% στο 9μηνο 2020/9μηνο 2014⁸, έναντι 39,5% στο 9μηνο 2019/9μηνο 2018 και έναντι 72,0% στην περίοδο 2014-2019.

Η μεγάλη, όπως αναμενόταν, μείωση των εσόδων από τον τουρισμό κατά -78,4% στο 9μηνο 2020 και η συνεπαγόμενη μεγάλη μείωση των εξαγωγών Α&Υ κατά -25,1% στο 9μηνο 2020, συνέβαλε πράγματι στη σημαντική μείωση του ΑΕΠ στο 9μηνο αυτό. Ωστόσο, η μείωση του ΑΕΠ διογκώθηκε διότι η απολύτως αναμενόμενη μείωση κατά -15,97 δισ. € του αθροίσματος ΕΤΔ+Χ, συνοδεύτηκε από ελάχιστη μείωση και των εισαγωγών Α&Υ κατά μόλις -3,27 δισ. €, με συνέπεια την προαναφερθείσα μεγάλη μείωση του ποσοστού $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)=\chi\}$ στο 20,47%. Ο λόγος αυτός που υπερεκτιμήθηκε στην περίοδο της ανόδου του ΑΕΠ 2014-2019 στο 72% (υποεκτιμώντας σημαντικά την άνοδο του ΑΕΠ σε ΜΕΡΜ 0,74%, αντί για άνω του 1,7% με το $\chi=52\%$ ή χαμηλότερα), υποεκτιμήθηκε σημαντικά στην περίοδο της μείωσης του ΑΕΠ, στο 20,47% στο 9μηνο 2020, υπερεκτιμώντας την μείωση του ΑΕΠ στο 9μηνο αυτό στο -9,22%, αντί του -6,1% ή χαμηλότερα - που θα ήταν αν ο λόγος χ ήταν 28% ή υψηλότερα (βλέπε τον Πίνακα 2.4. στο Κεφάλαιο 2).

Η εκτίμηση για μείωση του ΑΕΠ κατά -4,35% ως -5,5% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά -8,0% ως -8,5% το 2020⁹: Η μείωση του ΑΕΠ κατά -9,22% στο 9μηνο 2020 είναι συμβατή με την εκτίμηση του ΙΝΣΕΤΕ για μείωση του ΑΕΠ κατά -8,0% ως -8,5% το 2020, με μεγαλύτερη (από την έως τώρα εκτιμώμενη) μείωση του κατά -4,35% ως -5,5% στο 4^ο 3μηνο 2010, λόγω της μεγάλης εξάπλωσης του Covid-19 από τον Οκτώβριο 2020 και του νέου lockdown τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο 2020.

Ειδικότερα, η μείωση του ΑΕΠ κατά 9,59% στο 3^ο 3μηνο 2020 οφείλεται, όπως προαναφέρθηκε στην τεράστια αρνητική επίπτωση των καθαρών εξαγωγών στην μείωση του ΑΕΠ που ανήλθε σε -14,6 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η αύξηση κατά 5,7% της ΕΤΔ στην οικονομία σε αυτό το 3μηνο είχε σημαντική θετική επίπτωση στη μεταβολή του ΑΕΠ κατά +5,0 π.μ. Λαμβάνοντας υπόψη και την εκτιμώμενη μείωση

⁸ Στο 9μηνο 2020 η τελική ζήτηση στην οικονομία (ΕΤΔ+Χ) ήταν ελάχιστα αυξημένη, μόλις κατά € 2,96 δισ., έναντι του 9μήνου του 2014. Στην ίδια περίοδο οι εισαγωγές Α&Υ εκτιμήθηκαν αυξημένες κατά € 10,01 δισ. Σύμφωνα δηλαδή με τις εκτιμήσεις, η συνολική ζήτηση στην οικονομία (ΕΤΔ+Χ) αυξήθηκε κατά μόλις € 2,96 δισ. (με ΜΕΡΜ 0,29%) ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά € 10,01 δισ. (με ΜΕΡΜ 3,8%). Η εκτίμηση αυτή είναι ιδιαίτερα δυσσεμνήνευτη από μακροοικονομικής απόψεως, και εκτιμάται ότι οφείλεται σε υποεκτίμηση της αύξησης της ΕΤΔ στην περίοδο 2014-2019 και υπερεκτίμησης της μείωσης της ΕΤΔ στο 9μηνο 2020.

⁹ Βλ. υποσημείωση 7 παραπάνω.

των εισαγωγών και των εξαγωγών Α&Υ σε σταθερές τιμές τον Οκτώβριο - Νοέμβριο 2020 κατά -11,8% και -13,2% αντίστοιχα, εκτιμάται τώρα ότι η επίπτωση των καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ στο 4^ο 3μηνο 2020 δεν θα υπερβεί τις -1,0 π.μ. (έναντι -14,6 π.μ. στο 3^ο 3μηνο όπως προαναφέρθηκε). Επίσης, η μείωση της ΕΤΔ στην οικονομία εκτιμάται ότι δεν θα υπερβεί το -3,3% στο 4^ο 3μηνο 2020, παρά το νέο lockdown, στηριζόμενη, όπως προαναφέρθηκε στις παροχές του Δημοσιονομικού Πακέτου και στις παροχές στους συνταξιούχους, καθώς και στη μεγάλη αύξηση των τραπεζικών καταθέσεων και της πιστωτικής επέκτασης των Τραπεζών.

Με αυτά τα δεδομένα, η μείωση του ΑΕΠ αναμένεται στο -4,35% ως -5,5% στο 4^ο 3μηνο 2020 και, με δεδομένη την μείωση κατά -9,22% στο 9μηνο 2020, στο -8,0% ως -8,5% για το 2020 συνολικά.

Ειδικότερα, αναμένεται: (i) Μείωση της ΜΙΚ κατά -3,6% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά -4,2% το 2020 (9μηνο 2020: -4,41%). (ii) Αύξηση της Κατανάλωσης της ΓΚ κατά 2,9% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά 1,43% το 2020 (9μηνο 2020: 0,89%, 3^ο 3μηνο 2020: +4,4%). (iii) Μείωση των Επενδύσεων ΠΚ κατά -7,1% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά -1,44% το 2020 (9μηνο 2020: 0,8%, 3^ο 3μηνο 2020: 5,3%). (iv) Μείωση των Επενδύσεων σε αποθέματα συν τις στατιστικές διαφορές κατά -0,33 δισ. € στο 4^ο 3μηνο 2020 και αύξησή τους κατά 1,2 δισ. € το 2020, μετά την αύξησή τους κατά € 1,51 δισ. στο 9μηνο 2020. (v) Μείωση των Εξαγωγών Α&Υ κατά -11,7% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά -22,1% το 2020, μετά τη μεγάλη μείωση τους κατά -36% στο 3^ο 3μηνο 2020 και κατά -25,1% στο 9μηνο 2020. (vi) Μείωση των Εισαγωγών Α&Υ κατά -7,9% στο 4^ο 3μηνο 2020 και κατά -6,6% το 2020 (3^ο 3μηνο 2020: -7,0%, 9μηνο 2020: -6,2%).

Συνολικά σημειώνονται τα ακόλουθα:

(α) Η αύξηση των Επενδύσεων ΠΚ κατά 0,8% στο 9μηνο 2020, αλλά από τα ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδά τους στο 9μηνο 2019 και το 2020 (ιδιαίτερα μετά την αναθεώρηση) και η πολύ μικρότερη του αναμενομένου μείωση τους κατά -1,44% το 2020 (ενώ η ΕΕ τον Μάιο 2020 ανέμενε μείωση τους κατά -30% και τον Νοέμβριο 2020 μείωση τους κατά -8,0%).

(β) Η πολύ μικρότερη του αναμενομένου μείωση της ΕΤΔ στην οικονομία κατά -1,69% στο 9μηνο 2020, καθώς και η εκτιμώμενη μείωση της κατά -2,12% το 2020.

(γ) Η αύξηση των εξαγωγών αγαθών σε σταθερές τιμές κατά 1,0% στο 9μηνο 2020, καθώς και η εκτιμώμενη αύξησή τους κατά 1,1% το 2020.

(δ) Η ελάχιστη μείωση των εισαγωγών αγαθών κατά -4,7% στο 9μηνο 2020 και η εκτιμώμενη μείωση τους κατά -4,8% το 2020.

(ε) Το Δημοσιονομικό πακέτο είχε αρνητική επίπτωση στην αύξηση του ΑΕΠ στο 1^ο 6μηνο 2020, όπου συνέβαλε ουσιαστικά στη συγκράτηση της μείωσης των εισαγωγών Α&Υ, αλλά η επίπτωσή του στη συγκράτηση της μείωσης της ΕΤΔ στην οικονομία ήταν μηδαμινή. Ωστόσο, είχε σημαντική επίπτωση στη συγκράτηση της μείωσης τόσο των εισαγωγών Α&Υ (στο -7,0%), αλλά κυρίως στην αύξηση της ΕΤΔ στην οικονομία κατά 5,7% στο 3^ο 3μηνο 2020. Αναμένεται να έχει σημαντικότερη θετική επίπτωση στο 4^ο 3μηνο 2020, σε συνδυασμό με τις παροχές στους συνταξιούχους και την αύξηση των καταθέσεων.

Οι προοπτικές ανάκαμψης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 2021-2023

Αύξηση του ΑΕΠ το 2021 4,5% (1^ο 3μηνο: -0,5%, 2^ο 3μηνο: 7,0%, 3^ο 3μηνο: 6,3% και 4^ο 3μηνο: 5,1%)

Η ανάκαμψη της Παγκόσμιας και της Ελληνικής Οικονομίας από το 2021 στηρίζεται στην υπόθεση ότι η εξάπλωση του Covid-19 θα αρχίσει να υποχωρεί ουσιαστικά από τον Μάιο του 2021, κυρίως λόγω του σταδιακού εμβολιασμού, και ότι η πανδημία θα εξακολουθήσει να υπάρχει έως το τέλος του 2021 αλλά από τον Ιούλιο του 2021 θα έχει σχετικά περιορισμένες αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως και στην Ελλάδα.

Αν και λόγω της επικρατούσας αβεβαιότητας για την πορεία της πανδημίας και της εξέλιξης των εμβολιασμών, η λεπτομερής πρόβλεψη των τουριστικών ροών είναι αυτή τη στιγμή παρακινδυνευμένη, αναμένεται αύξησή τους σε σχέση με το 2020 και η ευμενής εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό, της επιτρέπει να διεκδικήσει αυξημένο μερίδιο αγοράς. Επιπλέον των ανωτέρω, και καθώς ανακάμπτει η ναυτιλία, ανάκαμψη αναμένεται το 2021 και στα έσοδα από τις διεθνείς μεταφορές που επίσης σημειώνουν μεγάλη μείωση το 2020 (Ιαν.-Οκτώβριος 2020: -18,32%). Τέλος, σημαντική άνοδος αναμένεται και στις εξαγωγές αγαθών, σε συνέχεια της πολύ ικανοποιητικής τους πορείας το 2020, όπου αναμένεται ελάχιστη αύξησή τους 1,1%. Έτσι, το 2021 αναμένεται αύξηση των εξαγωγών Α&Υ κατά 10,0%, μετά τη μεγάλη μείωση τους κατά -22,1% το 2020.

Όσον αφορά τις εισαγωγές Α&Υ, η περιορισμένη μείωση τους το 2020 (-6,6%), συνεπάγεται την εκτίμηση για ανάκαμψή τους κατά 5,2% το 2021, δεδομένης της αύξησης των εξαγωγών Α&Υ (10,0%) και της εκτίμησης για αύξηση της Εγχώριας τελικής Δαπάνης (ΕΤΔ) στην οικονομία κατά 3,4%.

Αυτά συνεπάγονται τη διαμόρφωση του λόγου $\{\Delta M/\Delta(ΕΤΔ+Χ)=\chi\}$ στο 31,2% το 2021, που είναι υψηλότερο από το εκτιμώμενο 24,32% του 2020, αλλά σημαντικά χαμηλότερο από το 72% της περιόδου 2014-2019. Αυτό το σχετικά χαμηλό $\chi=31,2\%$ το 2021 στηρίζεται στα σημαντικά αποτελέσματα βάσης, όσον αφορά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές Α&Υ και την ΕΤΔ στην οικονομία - μετά τις εξελίξεις στα μεγέθη αυτά το 2020, καθώς και στο ότι η ανάκαμψη των εξαγωγών Α&Υ το 2021 θα οφείλεται στην σταδιακή ανάκαμψη των εσόδων από τον εισερχόμενο τουρισμό και από τις διεθνείς μεταφορές (που έχουν χαμηλό import content).

Η αύξηση της ΕΤΔ κατά 3,4% το 2021 οφείλεται: (i) Στην εκτιμώμενη αύξηση των επενδύσεων ΠΚ κατά 12,3% (τα σημαντικά επενδυτικά σχέδια που αναβλήθηκαν για μια ακόμη φορά το 2020 εκτιμάται ότι θα εισέλθουν σε φάση υλοποίησης από το 2021), ενώ το 2021 εκτιμάται ότι θα απορροφηθούν και επενδυτικά κεφάλαια ύψους € 2,64 δισ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Σταθερότητας (Recovery and Resilience Fund ή RRF). (ii) Στην αύξηση της ΜΙΚ κατά 2,7% (μετά την μείωση της το 2020 κατά -4,2%), με εκτιμώμενη αύξηση του Ακαθαρίστου Διαθεσίμου Εισοδήματος (ΑΔΕ) στο 3,3% σε σταθερές τιμές 2015 (Πίνακας 2.8.). (iii) Στην αύξηση των επενδύσεων σε αποθέματα και των στατιστικών διαφορών κατά € 0,65 δισ., και, τέλος (iv) στην μείωση της κατανάλωσης της ΓΚ κατά -0,3%.

Τα ανωτέρω συνεπάγονται την εκτιμώμενη αύξηση του ΑΕΠ κατά 4,5% το 2021 (Ονομαστικό ΑΕΠ: 4,3%), μετά την μείωση του κατά -8,0% ως -8,5% το 2020. Η αύξηση αυτή του ΑΕΠ το 2021 περιορίζεται από την εκτιμώμενη σημαντική ακόμη αρνητική επίπτωση από τον Covid-19 στο 1^ο και σε σημαντικό βαθμό και στο 2^ο 3μηνο 2021 (όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.4. στο Κεφάλαιο 2), μετά τις αρνητικές εξελίξεις όσον αφορά την εξάπλωση του Covid-19 στο 4^ο 3μηνο 2020 και τον Ιανουάριο 2021.

Αύξηση του ΑΕΠ κατά 4,2% το 2022 και κατά 3,2% το 2023: Η αναπτυξιακή πορεία της χώρας αναμένεται να συνεχιστεί το 2022 με αύξηση του ΑΕΠ κατά 4,2% (ονομαστικό ΑΕΠ: 5,2%) και το 2023 με αύξηση του ΑΕΠ κατά 3,2% (ονομαστικό ΑΕΠ: 4,3%). Η ανάπτυξη το 2022 και το 2023 θα στηριχθεί στη συνεχιζόμενη σημαντική αύξηση των επενδύσεων ΠΚ (2022: 13,9%, 2023: 9,5%) και των εξαγωγών Α&Υ (2022: 7,6%, 2023: 4,8%) - με αύξηση των εσόδων από τον εξωτερικό τουρισμό και από τις διεθνείς μεταφορές το 2023 στο 95% του επιπέδου τους το 2019.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.1., οι καθαρές εξαγωγές αναμένεται να έχουν θετική επίπτωση στην αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,39 π.μ. το 2022 και κατά 0,10 π.μ. το 2023 (από +1,42 π.μ. το 2021 και από -5,86 π.μ. το 2020), ενώ ο λόγος ΔΜ/Δ(ΕΤΔ+Χ) εκτιμάται στο 36,7% το 2022 και στο 36,2% το 2023 καθώς η ανάκαμψη των εσόδων από τον εισερχόμενο τουρισμό και από τις διεθνείς μεταφορές (ναυτιλία) αναμένεται να πραγματοποιηθεί με σχετικά χαμηλό import content.

Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των εισαγωγών Α&Υ στην περίοδο 2021-2023 θα λάβει χώρα έναντι του πολύ υψηλού επιπέδου τους το 2020, όπου σημειώθηκε και πάλι μεγάλη αύξηση των εισαγωγών Α&Υ ως ποσοστού του ΑΕΠ στο 39,4% το 2020, από 38,8% το 2019, και αυτό, παρά την κατακόρυφη μείωση των εξαγωγών Α&Υ στο 32,3% του ΑΕΠ το 2020, από 38,1% του ΑΕΠ το 2019.

Δημοσιονομικές Εξελίξεις το 2020 και οι Δημοσιονομικές Προοπτικές της χώρας στην περίοδο 2021-2030.

Η εκτέλεση του Π2020 στο 11μηνο 2020 και ιδιαίτερα η μεγάλη επιδείνωσή της τον Νοέμβριο-Δεκέμβριο 2020, σηματοδοτεί σημαντικό έλλειμμα (ΠΕΓΚ) στο Πρωτογενές Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης (ΠΙΓΚ), της τάξης του -7,9% του ΑΕΠ το 2020, έναντι ΠΕΓΚ ύψους -7,2% του ΑΕΠ που προβλέπεται στην Εισηγητική Έκθεση του Π2021.

Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται:

- (i) στην εκτιμώμενη μεγάλη μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά -9,2% το 2020,
- (ii) στο πακέτο μέτρων της Κυβέρνησης που είχε θεσπιστεί πριν από τον Covid-και τις προεκλογικές και μετεκλογικές παροχές των προηγούμενων νόμων του 2019 που εκτιμάται ότι θα επιβαρύνουν τον Π2020 κατά € 1,4 δισ.,
- (iii) το δημοσιονομικό πακέτο για τον Covid-19 που εκτιμάται τώρα ότι θα διαμορφωθεί στα € 14,6 δισ. το 2020 και
- (iv) το νέο πακέτο παροχών στους συνταξιούχους ύψους € 1,4 δισ. που επιδικάστηκε από το ΣτΕ.

Όπως φαίνεται στους Πίνακες 4.3. και 4.5. και όπως αναλύεται στο Κεφάλαιο 4., τα δεδομένα αυτά σηματοδοτούν την μείωση των εσόδων της ΓΚ το 2020 κατά -9,8% (11μηνο 2020: -10,3% σε ενοποιημένη ταμειακή βάση) και την αύξηση των

Πρωτογενών Δαπανών της ΓΚ κατά 13,2% (11μηνο 2020: +15,1% σε ενοποιημένη ταμειακή βάση). Ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση των Πρωτογενών Δαπανών της Κεντρικής Κυβέρνησης το 4^ο 3μηνο 2020.

Ωστόσο, μετά την εκ βάθρων αναδιάρθρωση και εκλογίκευση των δημοσίων οικονομικών της χώρας στην περίοδο 2010-2018, τα δημοσιονομικά δεδομένα της είναι τώρα έτσι διαμορφωμένα, ώστε, με βάση τις προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας από το 2021 και την εκτιμώμενη αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 5,8% το 2021, 5,2% το 2022, 4,3% το 2023 και με ΜΕΡΜ 3,0% στην περίοδο 2024-2030 (Πίνακας 4.3.), να επανέλθει σε ΠΠΓΚ από το 2022 ως ακολούθως:

ΠΕΓΚ ύψους -2,4% του ΑΕΠ το 2021: Λαμβάνοντας υπόψη και τις νέες πολιτικές μείωσης των εισφορών στα Ασφαλιστικά Ταμεία (κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες) και κατάργησης της εισφοράς αλληλεγγύης για τους χαμηλόμισθους, καθώς και την προοπτική σημαντικής αύξησης των δαπανών για επενδύσεις ΠΚ της ΓΚ, από τα πολύ χαμηλά επίπεδά τους το 2020 και επίσης το εκτιμώμενο Δημοσιονομικό Πακέτο του 2021, το ΠΠΓΚ να αναμένεται να καταγράψει έλλειμμα (ΠΕΓΚ) ύψους -2,4% του ΑΕΠ το 2021 (έναντι ΠΕΓΚ ύψους -3,9% του ΑΕΠ που προβλέπει η ΕΕΠ2021)¹⁰ (βλ. Πίν. 4.3). Το 2021 αναμένεται (βλ. Πίν. 4.3 και 4.5): (i) Αύξηση των εσόδων της ΓΚ κατά 4,0% (από το πολύ χαμηλό επίπεδό τους το 2020), λαμβάνοντας υπόψη και την είσπραξη των € 2,65 δισ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Σταθερότητας. (ii) Μείωση των Πρωτογενών Δαπανών της ΓΚ (ΠΔΓΚ) κατά -6,0% (από τα υπερ-διογκωμένα επίπεδά τους το 2020). Το Δημοσιονομικό Πακέτο για τον Covid-19 το 2021 θα είναι υπαρκτό στο 1^ο 3μηνο 2021, αλλά για το έτος ως σύνολο θα είναι σημαντικά μειωμένο σε σχέση με το 2020.

Στη συνέχεια, το ΠΠΓΚ εκτιμάται ότι μπορεί και πρέπει να επανέλθει σε πλεονάσματα (ΠΠΓΚ) ύψους 0,5% του ΑΕΠ το 2022 και 1,0% του ΑΕΠ το 2023, όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.3. Η αύξηση των εσόδων της ΓΚ εκτιμάται στο 4,4% το 2022 (ονομαστικό ΑΕΠ: 5,2%) και στο 3,1% το 2023 (ονομαστικό ΑΕΠ: 4,3%). Οι Πρωτογενείς Δαπάνες της ΓΚ εκτιμάται ότι θα σημειώσουν νέα μείωση κατά -1,7% το 2022, με την πρόβλεψη ότι δεν θα υπάρξει δημοσιονομικό πακέτο το έτος αυτό), από τα πολύ υψηλά ακόμη επίπεδά τους το 2021, όπου θα υπάρχει Δημοσιονομικό Πακέτο τουλάχιστον στο 1^ο 3μηνο 2021, και αύξηση 2,0% το 2023.

Στην περίοδο 2024-2030 το ΠΠΓΚ εκτιμάται και πρέπει να τεθεί σε μια πορεία αυξανόμενου ΠΠΓΚ το ύψος του οποίου θα είναι στο 1,4% του ΑΕΠ το 2024 και θα ανέλθει στο 2,7% του ΑΕΠ το 2030, με το ΜΕΡΜ των εσόδων της ΓΚ στο 2,41% (με βάση το ΜΕΡΜ του ονομαστικού ΑΕΠ στο 3,0%), και με το ΜΕΡΜ των Πρωτογενών Δαπανών της ΓΚ στο 1,81% (σημαντικά υψηλότερο από το ΜΕΡΜ του αποπληθωριστή του ΑΕΠ που εκτιμάται στο 1,5%).

Η συνεχιζόμενη επίτευξη των ανωτέρω αυξανόμενων ΠΠΓΚ στην περίοδο 2022 - 2023 και στην περίοδο 2024-2030 είναι απολύτως πραγματοποιήσιμη ακόμη και με συνέχιση της πολιτικής για ουσιαστική εκλογίκευση του φορολογικού συστήματος και του συστήματος εισφορών στα Ασφαλιστικά Ταμεία - π.χ., με εξάλειψη των

¹⁰. Σημειώνεται ότι στην ΕΕΠ2021 προβλέπεται άνοδος του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 5,6% το 2021 (ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2015: +4,8%), ενώ το ΙΝΣΕΤΕ προβλέπει άνοδο του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 5,6% (ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2015: +4,7%).

περιπτώσεων υπερφορολόγησης στο φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων, στον ΦΠΑ και τις ασφαλιστικές εισφορές - και με σημαντική αύξηση των αναπτυξιακών δαπανών - π.χ. των επενδύσεων ΠΚ των φορέων της ΓΚ - και με ικανοποιητική αύξηση και των ουσιαστικών κοινωνικών δαπανών. Επίσης, τα ΠΠΓΚ μπορεί και πρέπει να διατηρηθούν ακόμη και αν αποφασιστεί η σταδιακή ανάπτυξη του κεφαλαιοποιητικού συστήματος στην επικουρική ασφάλιση, όπως προτείνεται από το IOBE και από την Επιτροπή Πισσαρίδη (βλέπε το Κεφάλαιο 5.)

Ανάπτυξη και Πρωτογενή Πλεονάσματα στη Γενική Κυβέρνηση (ΠΠΓΚ)

Όπως τονιζόταν με έμφαση στην Έκθεση του ΙΝΣΕΤΕ για την Ελληνική οικονομία τον Ιούλιο 2019, η χαμηλότερη του αναμενομένου αύξηση του μετρούμενου ΑΕΠ στην περίοδο 2014-2019 δεν οφείλεται σε οποιαδήποτε αρνητική επίπτωση από την επίτευξη των πολύ υψηλότερων του αναμενομένου Πρωτογενών Πλεονασμάτων στη Γενική Κυβέρνηση (ΠΠΓΚ) στην ίδια περίοδο, που ανήλθαν στο 0,2% του ΑΕΠ το 2013, στο 0,0% του ΑΕΠ το 2014, στο 0,71% του ΑΕΠ το 2015 (απαιτούμενο από το 3^ο Μνημόνιο -0,25%), στο 3,7% του ΑΕΠ το 2016 (απαιτούμενο: 0,5%), στο 4,25% του ΑΕΠ το 2017 (απαιτούμενο: 1,75%), στο 4,28% του ΑΕΠ το 2018 (απαιτούμενο: 3,5%) και στο 3,6% το 2019 (απαιτούμενο: 3,5%).

Κατ' αρχάς, αυτά τα ίδια τα υψηλά και αυξανόμενα ΠΠΓΚ για μια ολόκληρη βετία αποτελούν ένδειξη ότι η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ της χώρας στην περίοδο αυτή 2014-2019 ήταν πολύ υψηλότερη από την αύξηση του ΑΕΠ, όπως αυτό το τελευταίο εκτιμήθηκε και μετρήθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ, ιδιαίτερα μετά την αναθεώρηση.

Από την άλλη πλευρά είναι επίσης εμφανές ότι η όποια ανάπτυξη της οικονομίας στην περίοδο 2014-2019, η χωρίς επιπτώσεις στις δημοσιονομικές προοπτικές της χώρας αποτελεσματική αντιμετώπιση της μεγάλης κρίσης του Covid-19 το 2020, και η αναμενόμενη ανάκαμψη και ανάπτυξη της οικονομίας στην περίοδο 2021-2030, οφείλονται αποκλειστικά και μόνο στην εντυπωσιακή δημοσιονομική προσαρμογή - δηλαδή στα σημαντικά υψηλά ΠΠΓΚ - και στην ουσιαστική βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας, που πραγματοποίησε η Ελλάδα με τις σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην περίοδο 2010-2018.

Η απόλυτη αναγκαιότητα των πρωτογενών πλεονασμάτων αποδείχθηκε πέραν πάσης αμφιβολίας το 2020, όπου η χώρα μας και όλες οι χώρες στον κόσμο βρέθηκαν αντιμέτωπες με τις δραματικά αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία από την ταχεία εξάπλωση του Covid-19. Ειδικότερα:

Τα υψηλά ΠΠΓΚ στην περίοδο 2013-2019 ήταν ο πιο καταλυτικός παράγων που συνέβαλε στην ουσιαστική ενίσχυση της εμπιστοσύνης των εγχώριων και ξένων επιχειρηματιών, επενδυτών και καταναλωτών για την Ελλάδα και στην ελληνική οικονομία. Ανέστειλαν την πτωτική πορεία και συνέβαλαν στην άνοδο της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας που καταγράφεται κατά κύριο λόγο με τη δυναμική αύξηση των εισαγωγών και των εξαγωγών Α&Υ και δευτερευόντως με την ικανοποιητική επίσης, αλλά πολύ χαμηλότερη του αναμενομένου, άνοδο του ΑΕΠ.

Τα υψηλά ΠΠΓΚ δεν ήταν η αιτία για την σημαντική μείωση των επενδύσεων ΠΚ των φορέων της ΓΚ στην περίοδο 2014-2019 και δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι

κυβερνήσεις της περιόδου αυτής μείωσαν συνειδητά τις επενδύσεις ΠΚ της ΓΚ για να αυξήσουν τα ΠΠΓΚ. Οι Κυβερνήσεις δεν κατάφεραν να αποτρέψουν την τεράστια μείωση των επενδύσεων της ΓΚ διότι δεν κατάφεραν να κινητοποιήσουν όσο χρειαζόταν τον κρατικό μηχανισμό για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση αυτών των επενδύσεων.

Από την άλλη πλευρά, η μεγάλη μείωση των επενδύσεων αυτών στη συγκεκριμένη περίοδο συνέβαλε σημαντικά στον περιορισμό της αύξησης του ΑΕΠ και είχε πιθανότατα αρνητική - και όχι θετική - συμβολή στα ΠΠΓΚ. Τα ΠΠΓΚ θα ήταν υψηλότερα, αν οι επενδύσεις ΠΚ της ΓΚ είχαν διαμορφωθεί στα αναγκαία σημαντικά υψηλότερα επίπεδα.

Επίσης, τα υψηλά ΠΠΓΚ δεν ευθύνονται για τον εξαιρετικά χαμηλό ΜΕΡΜ (0,86% με τη νέα εκτίμηση μετά την αναθεώρηση) της μετρούμενης ιδιωτικής κατανάλωσης (ΜΙΚ) στην ίδια περίοδο, αφού η αύξηση της πραγματικής (μετρούμενης και μη μετρούμενης) ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν πολύ υψηλότερη, όπως προκύπτει αναμφισβήτητα από την αύξηση των εισαγωγών Α&Υ με ΜΕΡΜ 5,82% στην περίοδο 2014-2019.

Τέλος, τα υψηλά ΠΠΓΚ δεν συνέβαλαν στην περιορισμένη αύξηση των αποθεμάτων κατά € 15,75 δισ. στην περίοδο 2014-2019 (περίπου € 2,65 δισ. ετησίως), που και πάλι είναι ελάχιστη σε σχέση με την τεράστια αύξηση των εισαγωγών Α&Υ κατά € 20,51 δισ. το 2019 έναντι του 2013, πολύ περισσότερο αφού συνοδεύεται και από την μείωση των επενδύσεων ΠΚ κατά -0,88 δισ. € το 2019 έναντι του 2013.

Συνολικά, τα υψηλά ΠΠΓΚ δεν ήταν η αιτία για τον ελάχιστο ρυθμό αύξησης με ΜΕΡΜ 0,77% της Εγχώριας Τελικής Δαπάνης (ΕΤΔ) στην οικονομία στην περίοδο 2014-2019. Διότι αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, αν είχαν συμβάλει στον περιορισμό της εγχώριας ζήτησης για ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση και για επενδύσεις σε πάγια και αποθέματα, θα είχαν συμβάλει και στον περιορισμό του ΜΕΡΜ των εισαγωγών Α&Υ, ο οποίος, ωστόσο, διαμορφώθηκε στο 5,82% στην περίοδο 2014-2019 και, ειδικότερα, στο 7,4% το 2017, στο 8,0% το 2018 και στο 3,0% το 2019.

Αναμφισβήτητη απόδειξη αυτής της πραγματικότητας, όπως θεωρείται από τις αγορές, αποτελεί το γεγονός ότι η Ελλάδα, και παρά τις δραματικά αρνητικές επιπτώσεις του Covid-19, είχε τη δυνατότητα να εκδώσει 10ετές ομόλογο € 3,0 δισ. τον Ιούνιο 2020 με επιτόκιο 1,568%, στη συνέχεια να το επανεκδώσει αντλώντας επιπλέον € 2,5 δισ. τον Σεπτέμβριο 2020 με επιτόκιο 1,187%, να επανεκδώσει, την 22^α Οκτωβρίου 2020 15ετές ομόλογο από το οποίο άντλησε € 2,0 δισ. , με το ιστορικά χαμηλό επιτόκιο 1,152% και, τέλος, την τελευταία βδομάδα του Ιανουαρίου 2021 να εκδώσει 10ετές ομόλογο € 3,5 δισ. (έναντι αρχικού στόχου € 2,5 – 3 δισ. και προσφορών € 29 δισ. με νέο ιστορικά χαμηλό επιτόκιο 0,75%. Σημειώνεται επίσης ότι, στις αρχές Νοεμβρίου 2020, η Moody's αναβάθμισε ξαφνικά την Ελλάδα στο Βα3 με προοπτικές σταθερές, από το Β1 με προοπτικές σταθερές. Σημαντική συμβολή έχει και η ΕΚΤ που μετά το 2019 αγοράζει και Ελληνικά Κρατικά Ομόλογα. Ωστόσο, αυτό γίνεται διότι η Ελλάδα έχει βελτιώσει ουσιαστικά τις μακροχρόνιες δημοσιονομικές της προοπτικές, με την πολιτική των σημαντικών ΠΠΓΚ που εφάρμοσε στην περίοδο 2013-2019.

Το 2020 επιβεβαιώνει επίσης την βασική άποψη του ΙΝΣΕΤΕ, σύμφωνα με την οποία οι εκ βάθρων διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που συντελέστηκαν στην Ελλάδα στην

περίοδο 2010-2018 και τα συνεπαγόμενα υψηλά ΠΠΓΚ έχουν καταστεί ουσιαστικό διαρθρωτικό χαρακτηριστικό και σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τη χώρα. Τα ΠΠΓΚ και η ουσιαστική βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας, κυρίως λόγω της εκ βάθρων αναδιάρθρωσης της Ελληνικής οικονομίας υπέρ των τομέων που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα, δεν είναι αποτέλεσμα ευκαιριακών και πεπερασμένων πολιτικών, αλλά αποτέλεσμα των δραστικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που διόρθωσαν αναμφισβήτητα τις πιο κρίσιμες ανισοροπίες που υπονόμειαν καταλυτικά τις εξαιρετικά σημαντικές αναπτυξιακές προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας. Όπως αναλύεται στο Κεφάλαιο 4, η ενίσχυση των κλάδων της οικονομίας που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα απαιτεί την εφαρμογή μιας δημοσιονομικής πολιτικής που επιδιώκει τη διατήρηση από τη χώρα επαρκών - και ει δυνατόν σημαντικών - ΠΠΓΚ και μια τέτοια πολιτική απαιτείται να εφαρμοστεί σε ολόκληρη τη δεκαετία του 2020, όπως πολύ ορθά επισημαίνει και η Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη.

Το Σχέδιο Ανάπτυξης την Ελληνική Οικονομία στην Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη

Στην Έκθεση της ΕΠ φαίνεται να υιοθετείται η άποψη ότι οι αιτίες στις οποίες οφείλεται το βασικό χαρακτηριστικό της Ελληνικής οικονομίας, δηλαδή η υστέρηση στην παραγωγικότητα σε σχέση με τις άλλες οικονομίες της ΕΕ-28, αποτελούν είτε εγγενή χαρακτηριστικά ή ιδιότητες που οφείλονται σε κάποιες – αδιευκρίνιστες – διαρθρωτικές αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας που υπήρχαν στη δεκαετία του 2000 και εξακολουθούν να υπάρχουν και στη δεκαετία του 2020 ή χαρακτηριστικά που οφείλονται σε – κάποιες αδιευκρίνιστες- λανθασμένες αναπτυξιακές / κλαδικές πολιτικές που επέλεξαν να αναπτύξουν τα μη εμπορεύσιμα, τον τουρισμό και τη ναυτιλία και παραμέλησαν τη βιομηχανία και τους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, και σε κάθε περίπτωση χαρακτηριστικά που δεν σχετίζονται με την ακολουθούμενη από τη χώρα μακροοικονομική πολιτική.

Τα ανωτέρω αποτελούν, κατά την άποψή μας, μονομερείς διαπιστώσεις, διότι οδηγούν σε εσφαλμένες κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής.

Ο χαμηλός ή αρνητικός ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας των συντελεστών της παραγωγής στην Ελλάδα στις δεκαετίες του 2000 και του 2010 – διότι στις προηγούμενες δεκαετίες η αύξηση της παραγωγικότητας στην Ελλάδα ήταν πολύ υψηλότερη από το μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης – οφείλεται, κατά την άποψή μας, σχεδόν αποκλειστικά στην ανεξέλεγκτα επεκτατική μακροοικονομική πολιτική των γενικευμένων κρατικών παροχών που εφαρμόστηκε στη χώρα ιδιαίτερα στη δεκαετία του 2000, και σε μικρότερο βαθμό και στις προηγούμενες δεκαετίες. Η πολιτική αυτή στηρίχθηκε στον ανεξέλεγκτο δανεισμό από το εξωτερικό, που οδήγησε σε στρεβλή ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας με συνεχή διόγκωση της εγχώριας ζήτησης και, επομένως, με συνεχή προώθηση των κλάδων που παρήγαγαν μη εμπορεύσιμα διεθνώς προϊόντα – λόγω της κατάρρευσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας - και τελικά στη δημοσιονομική εκτροπή, την υπερχρέωση και την κρίση Δημοσίου Χρέους.

Παράλληλα, πολλά από τα υποδεικνυόμενα ως δυσμενή διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας, όπως η υπερανάπτυξη των κλάδων της οικονομίας που παράγουν μη εμπορεύσιμα διεθνώς προϊόντα και η αντίστοιχη υπανάπτυξη των κλάδων που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα – που εκδηλώνεται ως χαμηλό ποσοστό των εξαγωγών Α&Υ στο ΑΕΠ σε σύγκριση με πολλές άλλες χώρες της ΕΕ-27 – τα οποία συμβάλουν στην χαμηλή και ανεπαρκώς αυξανόμενη παραγωγικότητα οφείλονται αφενός στο σημαντικό διαρθρωτικό πλεονέκτημα της χώρας ως αποδέκτη σε συστηματική βάση σημαντικών και αυξανόμενων καθαρών εισοδηματικών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων από το εξωτερικό (ναυτιλιακά και μεταναστευτικά εμβάσματα, καθαρές εισροές από την ΕΕ-28, κ.λπ.) και αφετέρου στην δημοσιονομική και νομισματική πολιτική των τεράστιων ελλειμμάτων στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα των προηγούμενων δεκαετιών.

Όπως πολύ ορθά επισημαίνει η Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη, η ενίσχυση των κλάδων της οικονομίας που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα απαιτεί την εφαρμογή μιας δημοσιονομικής πολιτικής που επιδιώκει τη διατήρηση από τη χώρα επαρκών ΠΠΓΚ και μια τέτοια πολιτική απαιτείται να εφαρμοστεί σε ολόκληρη τη δεκαετία του 2020.